

'Ik wist niet dat het Nederlands de moedertaal is van Suriname!'

Surinaamse jeugdliteratuur in intercultureel perspectief

In de afgelopen twee jaar hebben we de eerstejaars studenten van de lerarenopleiding van Fontys Hogescholen te Tilburg kennis laten maken met de Surinaamse jeugdliteratuur. Dit in het kader van colleges over fictie en interculturaliteit. Bij veel studenten van de voltijd- en deeltijdopleidingen tweede graad Nederlands was de verwondering van de gezichten af te lezen toen ze hoorden dat het Nederlands de moedertaal is van Suriname. De eerste en grootste overeenkomst met de Nederlandse literatuur dus. Ook het gegeven dat Suriname en de Nederlandse Antillen verschillend zijn van elkaar was nieuwe informatie voor deze studenten. Dus het Papiamentu en het Sranan (de Surinaamse taal) zijn totaal verschillend? 'Oh, dat wist ik niet.'

Serena Holland en
Joost Minnaard

Wat voor een allochtone auteur geldt, geldt ook voor een allochtone docent; beiden spreken vanuit de eigen cultuur en zijn dus ook in staat een beter beeld van die cultuur te geven. Joost Minnaard, docent Nederlands aan de lerarenopleiding van Fontys Hogescholen in Tilburg, besloot de hulp in te roepen van de ander, Serena Holland, afkomstig uit Suriname en docente Nederlands. We maakten een syllabus die de jeugdliteratuur van de Nederlandse Antillen, Aruba en Suriname aan de orde stelde in de vorm van een overzicht en een beschrijving van de belangrijkste kenmerken. De syllabus toonde tevens een aantal fragmenten uit de boeken. We besloten het college te geven in de vorm van een uitgebreid interview waar de een in zekere zin als aangever

voor de ander fungeerde. Dit bleek voor ons beiden een geschikte vorm van doceren te zijn waarin ieder van ons tot zijn recht kon komen.

Eigen karakter

Het ligt voor de hand dat in het college de nadruk kwam te liggen op een aanpak die vooral oog heeft voor de cultuurhistorische aspecten van de Surinaamse literatuur. In het college werd immers uitgebreid ingegaan op het eigen karakter van de Surinaamse cultuur. De verschillen met de Nederlandse literatuur en cultuur kwamen dus uitgebreid aan bod, maar ook de overeenkomsten. Praten we over de Surinaamse jeugdliteratuur dan is het van belang dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds auteurs die wonen en werken in

Suriname en anderzijds auteurs van Surinaamse afkomst die wonen en werken in Nederland. We hebben niet de nadruk op de volledigheid willen leggen, alswel op een aantal aspecten die kenmerkend zijn voor de Surinaamse jeugdboeken en het lezen van interculturele boeken. *De Bonistraat* van de schrijfster Amber Nahar en *Toen het vakantie was* van Cynthia McLeod zijn in dit opzicht interessante boeken om met elkaar te vergelijken. Het eerstgenoemde boek is naar onze smaak echter veel te veel op de Nederlandse lezer gericht en het is dus maar zeer de vraag in hoeverre het boek de Surinaamse lezers zal weten aan te spreken. Een voorbeeld is het 'wekelijks bad', een volstrekt onbekend verschijnsel in Suriname; er wordt immers elke dag minimaal tweemaal 'gebad'.

Amber Nahar, pseudoniem van Henna Goudzand, woont sinds 1990 in Nederland. In een interview met Shirah Lachmann in *Trouw* van 3 mei 1996 zei deze schrijfster het volgende:

'Dit verhaal is totaal verzonnen, maar dat straatleven ken ik echt, dat is mijn leven geweest: je kent iedereen, je loopt overal binnen, je krijgt ook "ooms" en "tantes" in de straat. Het heeft ook te maken met de tropen, waar je de hele dag buiten bent, en met de manier van wonen.'

Met in je achterhoofd de wetenschap dat deze uitgave op de jonge Nederlands lezers is gericht, krijgt bovenstaande uitspraak toch een andere lading. Bij de Nederlandse uitgave van *Toen het vakantie was*, stond Cynthia McLeod erop dat het specifieke, eigen Surinaamse karakter bewaard bleef, hoewel de corrector al driftig met het rode potlood in de weer was geweest. Uiteindelijk bleef er toch één storende correctie van de corrector in het boek staan. Op een gegeven ogenblik staat er in het boek: “Ik heb er niets mee te maken, ik ga gewoon,” zei Soeresh.’ Eigenlijk zou er moeten staan: ‘ik heb niets te maken,’ hetgeen wil zeggen: ‘het kan me niet schelen’. Een totaal andere betekenis in vergelijking met wat er is blijven staan dus.

Bovennatuurlijke krachten

Het land zelf en de historische gebeurtenissen nemen in bijna alle boeken een belangrijke plaats in. *Het geheim van de Goslar*, het succesboek van Gerrit Barron, de bekendste Surinaamse schrijver van jeugdliteratuur, is een geromantiseerd verhaal over een Duits schip dat tot zinken is gebracht in de Surinamerivier en er nog steeds ligt. *Amanja* van Etho With vertelt over de gruwelijkheden ten tijde van de slavernij en het verlangen van de marrons, de weggelopen slaven, om te vluchten naar het eiland van vrijheid. Ook het magische denken speelt een grote rol in de literatuur. Verhaalfiguren proberen nogal eens door middel van rituele handelingen invloed uit te oefenen op de loop van de gebeurtenissen. Deze kenmerken treffen we ook aan in de literatuur uit de Cariben. Het wil natuurlijk niet zeggen dat er geen ruimte en aandacht zou zijn voor ingrediënten als fantasie en leesplezier.

De Tapoe van de Surinaamse auteur Rappa (Robbie Parabirsingh) is een

mooi voorbeeld. We citeren het ‘Achterwoord’:

‘Waarom schrokken de twee arbeiders zich een ongeluk toen ze tijdens opruimingswerkzaamheden stuitten op een gemetseld bakstenen stoep uit de slaventijd? Wat gebeurde er met Henry toen hij per ongeluk een barst sloeg in deze bakstenen? (...) Bestaan geesten echt? Kan een geest wiens stoffelijke omhulsel al langer dan een eeuw vergaan is, een nieuw lichaam in bezit nemen en dat gebruiken om wraak te nemen op wat hem in het verleden is aangedaan? Is dit bijgeloof of zwarte magie? Wat is dan Geloof? De Tapoe is een spannend verhaal waarin heden en verleden, liefde en haat, maar bovenal geloof in de macht van het Goede aan de orde komen.’

Dit soort onderwerpen komen ook wel aan de orde in de jeugdliteratuur over het Caribische gebied zelf en heel in zijn algemeenheid kan hetzelfde worden gezegd van de jeugdliteratuur die zich in de Derde Wereld afspeelt. *Een beetje zout* van de Amerikaanse schrijfster Frances Temple over de recent geschiedenis van Haïti, het armste gebied in de Cariben is een goed voorbeeld. Ook daarin speelt de magie een rol: ‘Wat gebeurt er met je lichaam als je dood gaat?’ Een ander voorbeeld is het boek *Het uur van de haan* van de Nederlandse Thea Dubelaar, waarin een goede fee wordt genoemd die geheimzinnige krachten bezat. Hier trokken de studenten de link met de Nederlandse jeugdliteratuur waar goede feeën, heksen en kabouters bovennatuurlijke krachten bezitten.

Relatie met interculturaliteit

Bovengenoemde boeken kunnen we rekenen tot de zo genoemde interculturele boeken.

‘In interculturele boeken spelen personages uit verschillende culturen een rol. Dit kan variëren van boeken waarin het ‘anders zijn’ als thema is uitgewerkt, tot boeken waarin verschillende culturen als vanzelfsprekend aanwezig zijn, en van boeken die spelen in verre landen of het verleden tot boeken die spelen in het hier en nu.’

Geciteerd uit *Vijftig wereldboeken*, dat suggesties geeft over het gebruik van interculturele jeugdboeken in het onderwijs. Het geeft het volgende aan:

‘Voor het beoordelen van de geschiktheid van een intercultureel jeugdboek, moet allereerst worden nagegaan of culturen in een boek met respect gepresenteerd worden en of er geen vooroordelen in het boek bevestigd worden. Verder kan het belangrijk zijn te weten of het boek door een allochtone auteur geschreven is (al dan niet in het westen wonend) of door een westerse auteur. Een allochtone auteur schrijft vanuit zijn eigen cultuur, waardoor een beter beeld van die cultuur geschetst wordt.’

Het onderscheid tussen een allochtone en een westerse auteur gaat wellicht in zijn algemeenheid op. Evenwel ook hier zijn er uitzonderingen die de regel bevestigen. We denken aan een auteur als Henk Barnard met zijn boek *De vondst*. In dit boek komen de Nederlandse en de Surinaamse literatuur als vanzelfsprekend naast elkaar voor. Vanuit verschillende perspectieven wordt het verschijnsel winti (geest of geestesvervoering) aan de orde gesteld. Barnard weet dus een goed beeld te scheppen van dit facet van de Surinaamse cultuur.

Betrokkenheid

Van de kant van de studenten bestond belangstelling voor de Surinaamse

literatuur en cultuur. Te meer om het feit dat de grootste overeenkomst de taal is. In beide groepen zaten, op een enkele uitzondering na, geen allochtone studenten en hun kennis van het onderwerp was op zichzelf gering. Voor de voltijdstudenten was er toch veel meer sprake van een soort ver-van-mijn-bedshow dan voor de over het algemeen oudere studenten van de

deeltijdopleiding. Met name in de laatstgenoemde groep werd door de studenten zelf meermalen op overeenkomsten met aspecten van de Nederlandse cultuur gewezen. Het vergrootte ons inziens hun betrokkenheid. Zo noemde een van de studenten het succesvolle jeugdboek van Anne Provoost, *De roos en het zwijn*, als een voorbeeld van boeken die een ant-

woord geven op de vraag naar meer magie.

Onzes inziens vormden deze colleges over interculturaliteit en literatuur een goede stimulans voor de studenten om later in hun eigen beroepspraktijk boeken die zich in een andere cultuur afspelen, op verantwoorde wijze aan de orde te stellen. ■

Cultuur blijft confrontatie

Maakte *Tsjip/Letteren* de vorige keer (jaargang 10, nr. 4) nog melding van de merkwaardige gang van zaken rond de stopzetting van de rijks-subsidie voor Kinderen en Poëzie, in dit nummer moet alweer – bij wijze van rectificatie – een bericht worden opgenomen.

Bij het ter perse gaan van dit nummer, we schrijven 19 december 2000, werd een beschikking verzonden vanuit Zoetermeer.

Wat voorafging: half mei 2000 gaf de Raad voor Cultuur een negatief

advies over de stichting, en dat na het lintje dat Rick van der Ploeg zelf nog aan oprichter en bestuurder Mieke Westbroek had overhandigd. Op 18 september ging de beschikking op de bus: geen geld! Na een intensieve lobby, veel brieven en steunbetuigingen debatteerde de kamer met een volle publieke tribune. De kamer was om: f 75.000 structurele subsidie – de helft van het gevraagde bedrag. De dag waarop alles zou veranderen, 19 december, moest nog komen. De beschikking van 18 september werd ingetrokken: 'Ik vind het van belang dat u deze activiteiten kunt

continueren, omdat zij passen in het beleid van Cultuur en School. (...) De Stichting Kinderen en Poëzie biedt met haar activiteiten rond de poëziewedstrijd basisscholen een handzaam aanbod voor literatuureducatie in de klas. Het bereik van dit aanbod wordt nog verbreed doordat kinderen ook via bibliotheken en buurtcentra kunnen deelnemen aan de poëziewedstrijd en de activiteiten daaromheen.'

Is dit confrontatie, of heeft u een beter woord?

AMR